

Bilgi Uzmanlarının Bilgi Teknolojisi Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi

Analysis with Technology Acceptance Model the Tendencies of the Information Specialists Towards Utilization of the Information Technologies

Şeyda BAYRAKTAR, Özlem ÇETİNKAYA BOZKURT

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Bayraktar, Ş. ve Çetinkaya Bozkurt, Ö. (2021). Bilgi uzmanlarının bilgi teknolojisi kullanımının teknoloji kabul modeli ile incelenmesi. *Bilgi Dünyası*, 22(1), 99-130. doi: 10.15612/BD.2021.555

Makale türü / Paper type: Hakemli / *Refereed*

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Doi: 10.15612/BD.2021.555

Geliş Tarihi / Received: 12.12.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 15.03.2021

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 04.05.2021

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / *University and Research Librarians Association*

Posta Adresi / *Postal Address:* Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / *Fax:* +90 312 430 03 61; E-posta / *E-mail:* bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Bilgi Uzmanlarının Bilgi Teknolojisi Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi *

Şeyda BAYRAKTAR** , Özlem ÇETİNKAYA BOZKURT***

Öz

Bu çalışmanın amacı, bilgi uzmanlarının bilgi teknolojileri karşısında sergiledikleri tutum ve davranışları nedenleriyle birlikte incelemek, bilgi teknolojilerine karşı gösterilen olumsuz tavrın sebeplerini ortaya koymaktır. Çalışma bu alanda bilgi teknolojilerinin daha etkin kullanımı hususunda yol haritası çıkarmaktadır. Araştırmanın yürütülmesi için Türkiye’de faaliyet gösteren devlet ve vakıf üniversitelerine bağlı kütüphanelerde görevli bilgi uzmanlarına yönelik Teknoloji Kabul Modeli ölçeği ile veriler toplanmış ve 1417 bilgi uzmanından tesadüfi örnekleme ile seçilen 300 katılımcıya uygulanmıştır. Anket tekniği ile toplanan veriler IBM SPSS 25 ve AMOS 24.0.0 programları arayıcılığıyla analiz edilmiştir. Katılımcıların niteliklerini belirlemeye yönelik betimleyici istatistiklerin yanı sıra araştırma verilerini ölçmeye yönelik normallik testi, güvenilirlik ve geçerlik analizi ve araştırma hipotezlerini test etmek için regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda tüm hipotezler desteklenmiş ve modeldeki değişkenler arasında pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Bilgi uzmanı, bilgi teknolojisi, teknoloji kabul modeli, bilgi teknolojisi kabulü, bilgi uzmanlarının tutumları.

* Bu çalışma, 2019 yılında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilişim Sistemleri Anabilim Dalında Prof. Dr. Özlem ÇETİNKAYA BOZKURT danışmanlığında tamamlanan “Bilgi Uzmanlarının Bilgi Teknolojisi Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezine dayanarak hazırlanmıştır.

** Sorumlu yazar, Kütüphaneci, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Akyurt İlçe Halk Kütüphanesi, seyda.bayraktar@ktb.gov.tr

*** Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, ozlemcetinkaya@mehmetakif.edu.tr

Analysis with Technology Acceptance Model the Tendencies of the Information Specialists Towards Utilization of the Information Technologies*

Şeyda BAYRAKTAR** , Özlem ÇETİNKAYA BOZKURT***

Abstract

The purpose of this study is to examine the attitudes and behaviors of information experts together with their causes against information technologies and to reveal the reasons for the negative attitude towards information technologies. The study creates a road map for more effective use of information technologies within this field. To conduct the study, data were collected through Technology Acceptance Model scale which is directed to information experts in charge within libraries of state and foundation universities and implied to 300 participants selected by random sampling from between 1417 information experts. The data collected by the survey technique were analyzed through the IBM SPSS 25 and AMOS 24.0.0 programs. In addition to descriptive statistics to determine the qualifications of the participants; normality test, reliability and validity analysis were conducted to evaluate the study data and regression analysis was applied to test the research hypotheses. As a result of the research, all hypotheses were supported and a positive relationship was determined between the variables in the model.

Keywords: Information specialist, information technology, technology acceptance model, information technology acceptance, attitudes of information specialist.

* This study is based on the dissertation, titled "Analysis with Technology Acceptance Model the Tendencies of the Information Specialists Towards Utilization of the Information Technologies", that was carried out under the supervision of Prof. Dr. Özlem ÇETİNKAYA BOZKURT at Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Institute of Social Sciences, Department of Management Information Systems.

** Corresponding author, Librarian, Ministry of Culture and Tourism, Public Library of Akyurt, seyda.bayraktar@ktb.gov.tr

*** Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Business Administration, Department of Business Administration, ozlemcetinckaya@mehmetakif.edu.tr

Giriş

Bilgisayar teknolojilerinin kullanımı hemen her alanda olduğu gibi bilgi bilimi alanında da kendini göstermiş; dokunduğu bilgi kaynağı, hizmet, mekân ve hatta kullanıcıları dahi değiştirmiş, geliştirmiş ve çağın gereklerine göre şekillendirmiştir. Bilgi uzmanları geçmişte olduğu gibi bugün de gelişen ve gelişmekte olan bilgi teknolojilerinin tümüne hem kurum olarak sahip olmak hem de bireysel olarak bilgi teknolojilerinin kullanım ile yönetimi noktasında bilgi, deneyim ve beceriye sahip olmak durumundadır. Bunun aksine, potansiyel veya gerçek kullanıcılarının ihtiyaçlarını kestiremeyen, ihtiyaçlara cevap veremeyen bilgi merkezi veya bilgi uzmanının ayakta kalması düşündürülemez (Tonta, 2009, s. 763).

Organizasyonlar tarafından belli bir düzeyde bilgi teknolojisi yatırımı gerçekleştirilmekle birlikte bu sistemlerin gerçek kullanıcılarına ilişkin beklentilerin ortaya koyulması sistemler için hayati önem taşımaktadır. Zira araştırmalar, kullanıcı beklentilerini karşılamayan yatırımların amacına ulaşamadığına vurgu yapmaktadır (Venkatesh, 2000, s. 342). Kütüphanecilik anlayışında önemli dönüşümler yaratan bilgi teknolojileri; derme yapılarında, hizmet sunuş şekillerinde, teknik hizmetlerde, kütüphane binalarında ve kütüphanecilerin sahip olması gereken niteliklerde önemli değişiklikler yaratmıştır (Yılmaz, 2017, s. 156). Kütüphane ve enformasyon merkezlerinde verilen hizmetlerdeki değişim, daha çok dünyada bilginin hızlı artışı ve bu bilginin internet ile yayılması ile gerçekleşmiştir (Karakaş, 1998, s. 452). Dijital ortamda üretilen, dijital ortamda yayınlanan ve kullanıcının ağ üzerinden eriştiği bilgi kaynakları kütüphane hizmetlerinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Kütüphane paydaşlarından kullanıcı ve bilgi kaynakları, dijital ortama kayması ile hizmetlerin de bu mecralara yönelmesine neden olmuştur. Kitap, dergi, ansiklopedi, sözlük vs. hemen her bilgi kaynağı artık dijital ortamda hizmet vermekte; danışma hizmetleri gerek e-posta gerek "çevrim içi sohbet" uygulamaları ile çevrim içi verilmekte; kütüphaneler arası iş birliği (ILL) web ara yüzler üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Yatırımların verimli kullanılması ve kütüphanecilerin farklı etkenler ile bilgi teknolojilerinin (BT) kütüphanelere uygulanmasına yönelik tutumlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bilgi teknolojilerine yapılacak başarılı yatırımlar üretkenliğin artmasını sağlarken, başarısız sistemler, finansal kayıp ve çalışanlar arasında memnuniyetsizlik gibi sonuçlar doğuracaktır (Venkatesh, 2000, s. 342). Kütüphanelere yapılan büyük miktardaki teknoloji yatırımı göz önüne alındığında bu sistemlerin verimli şekilde kullanılması büyük önem taşımaktadır (Hong vd., 2002, s. 118). Bu araştırmada bilgi uzmanlarının, bilgi teknolojilerine yönelik tutum ve davranışları incelenmiş, bilgi teknolojileri kabulüne yönelik etkenler irdelenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Yeni Nesil Bilgi Hizmeti

Geleneksel kütüphane hizmetlerinde kısıtlı bir bilgi hizmeti sunuluyorken, teknolojinin getirdiği yenilikler ile birlikte hem kullanıcı beklentisi artmış hem de bilgi hizmetlerini icra edecek yeni mecralar hasil olmuştur. Bilgisayar teknolojilerinin bilgi bilimi alanında kullanılmaya başlanmasından bu yana kütüphanelerde pek çok teknoloji kullanılmış, eskitilmiş ve yerini yeni teknolojilere bırakmıştır. Bugün gelinen noktada kütüphaneleri sadece duvarları içine hapsedilmiş ve raflarda biriktirilen bilgi kaynaklarından müteşekkil yapılar olarak tasavvur etmek ve bu şekilde kullanıcı hizmeti vermek yeterli değildir. Kütüphaneler artık sadece “tuğla ve harç” tan oluşan kurumlar değildir (Tonta, 2009, s. 743).

Kütüphane kullanıcıları, özellikle son dönemde iletişim, internet ve lojistik alt yapılarının gelişimi ile birlikte evinde veya ofisinde tüm ihtiyaçlarını giderme çözümlerine iyiden iyiye adapte olmuştur. Kütüphane kullanıcılarının büyük bir kısmını, internet ve web teknolojilerini kullanarak yetiştirmiş ve “dijital göçmenlerden” nispeten daha talepkâr olan “dijital yerliler” oluşturmaktadır (Tonta, 2009, s. 759). İhtiyaç duyduğu bilgiyi oturduğu yerden elde etmenin ötesinde son yıllarda yapılan araştırmalar fiziksel ihtiyaçların da çok büyük oranda internet üzerinden giderildiği, kullanıcıların (müşteri) fiziksel mekanları gün geçtikçe daha az kullandığı ortaya koymaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) verilerine göre 2016-2017 yılları arasında her dört kişiden biri internet üzerinden alışveriş yapma eğilimi göstermiştir (TÜİK, 2017b). Yine aynı araştırmada 2017 yılı itibarıyla hanelerin %80,7’sinde internet bulunduğu; %42,4’ünün de e-devlet hizmetlerinden yararlandığı belirtilmektedir. Artık hemen her ürünün elektronik formunun üretildiği bu dönemde, internet üzerinde yükselen dijital kültür zemininde türlü mal ve hizmetin e-devlet, e-belediye, e-hastane, e-alışveriş vs. formatında, elektronik versiyonları hayata geçmektedir (Yılmaz, 2017, s. 155).

TÜİK’in 2017 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre son yıllarda kütüphanelerden fiziksel olarak yararlanma oranlarında ciddi bir dalgalanma yaşanmaktadır. Özellikle üniversite kütüphanelerinde 2016 yılında bir önceki yıla göre kullanıcı sayısında artış olmayışı ve %0,3’lük düşüşün yanı sıra basılı kitap sayısındaki %0,1’lik gerileme kullanıcıların geleneksel kütüphanecilik hizmetlerinden yararlanma düzeyinde belli bir duraksamanın olduğunu ortaya koymaktadır (TÜİK, 2017a). Benzer şekilde halk kütüphanelerinden yararlanan kullanıcı sayısında da %1,1’lik bir azalma gözlemlenmiştir.

Gerek teknolojinin geldiği nokta gerekse son kullanıcıların talepleri, kütüphanecilik hizmetlerinin de teknolojinin gidişatına yönelik değişimine neden olmuştur. Kullanıcıların dijital hizmetlere adapte olduğu bir dönemde özellikle akademik araştırma yapmak isteyen kullanıcılara bulunduğu ortamda bilgi hizmeti vermek yerinde olacaktır. Bu ortam bazen web sitesi olabildiği gibi son dönemde ciddi şekilde zaman tüketilen sosyal

medya bilgi hizmetinin verildiği ve verilmesi gereken mecralardandır (Keleş, 2017, s. 376). Artık kullanıcıların kütüphane binasına gelerek hizmet alması beklenmeden, kullanıcılar nerede ise bilgi hizmetlerinin oralarda icra edilmesi zorunluluk halini almıştır. Dijital göçmenler bilgi ve hizmetlere erişmek için fiziksel kütüphaneleri kullanmayı yeğlerken, dijital yerliler kütüphanelerin kendi sosyalleştikleri, öğrendikleri ya da ders çalıştıkları ortamlarda olmasını isterler (Tonta, 2009, s. 746). Zira kullanıcılar, ihtiyaç duyduğu bilgiyi çok kısa bir süre içinde bulamadığı bilgi kaynağını anında terk etmektedir.

Bilgi Uzmanı ve Kütüphane 2.0

Bilgi uzmanı, “yaptığı işle ilgili olarak gerçekleştirdiği faaliyetler sırasında yoğun bir şekilde bilgi kullanma konumunda bulunan, bilim adamları, araştırmacılar, yayıncılar, gazeteciler, turizmciler, hekimler, mühendisler, avukatlar, öğretmenler, yöneticiler gibi çeşitli meslek gruplarının (Çakın, 2005, s. 8) yanı sıra ister kütüphane, arşiv, dokümantasyon merkezi gibi geleneksel kuruluşlarda, isterse yeni yeni ortaya çıkan ya da çıkacak olan çalışma alanlarında olsun, kayıtlı bilginin üretimine, erişimine, düzenlenmesine, yeniden biçimlenmesine, yorumlanmasına, yayınlanmasına ve iletilmesine yönelik bilgi hizmetlerini yürütebilecek, yönlendirebilecek ve geliştirecek düzeyde nitelikli insan gücünü” ifade etmektedir (Çakın, 2000, s. 9).

Bilgi uzmanı, bilgi merkezinde bilgi kaynaklarının verimli kullanımını kolaylaştıran sistem ve yapıları organize etmek üzere bilgi, beceri ve bilgi birikimine sahip bireyler olmakla birlikte, kütüphanecileri, kayıt yöneticilerini, arşivcileri ve diğer bilgi uzmanlarını içermektedir (Kim, 1999). Bilgi uzmanı kavramı literatürde bilgi profesyoneli ile eşanlamli kullanılmaktadır (Atılğan, 2009, s. 208).

Pantry ve Griffiths (2003), kütüphaneci ve bilgi yöneticisi kavramlarını irdelediği makalesinde kütüphanelerin son zamanlarda bilgi merkezi olarak adlandırıldığına ve buna paralel olarak da kütüphanecilerin bilgi yöneticisi (knowledge managers) olarak bir dönüşüm yaşadığına dikkat çekmekte; bilginin elde edilmesi, düzenlenmesi ve kullanıma sunulması sürecinde kütüphaneci ve bilgi uzmanlarının ortak meziyetlere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Tablo 1*Web 2.0 'ın Kütüphanelere Yansıması*

Geleneksel Kütüphane	Web 2.0 Dünyası	Kütüphane 2.0 Dünyası
Kataloglama	Otomatik üstveri, del.icio.us	Üstveri
Sınıflama	Folksonomi ve anlamsal web	Lokal olarak sağlanan ve ilişkisel folksonomi
Sağlama	e-bay, Paypal, Amazon ve Abebooks	E-arşivler, e-veri güven metrikleri ve kalite güvencesi
Danışma	Yahoo Answers ve Wikipedia	Güvenilir kaynaklara linkleme
Koruma	Dijital arşivler	Kurumsal bilgi havuzu
Oryantasyon	Sohbet odaları	Yönetimli sohbet odası
Çalışma alanı	Starbucks ve yatak odasında laptop ile çalışma	Kablolu kampüs ve 24 saat açık çalışma alanı
Derme	Youtube, Flickr, kurumsal bilgi havuzu, açık erişim	Benzersiz içeriğin diğer kütüphanelerle bir araya getirilmesi
Profesyonel karar	Kalabalığın bilgisi	Yeniden elde etme becerisi öğretimi

(Law, 2009, s. 61)

Geleneksel kütüphane hizmetlerinde kullanıcılar sadece tüketici rolünde yer alırken Web 2.0 ile bilgi hizmetlerinde kullanıcılar katılımcı bir hüviyet kazanmıştır. Web 2.0 karnadında yaşanan yenilikler kütüphane kullanıcılarının değişen ihtiyaçlarına ayak uydurma kabiliyetlerinde bilgi uzmanlarına önemli katkılar sağlamaktadır (Casey ve Savastinuk, 2006, s. 40). Kütüphane 2.0'ı "Benim Kütüphanem" ile eşanlamlı olarak lanse eden Brevik'e göre (2006) kütüphane 2.0, kütüphane hizmetlerinin, kütüphane kullanıcısının ihtiyaç duyduğu ve istediği hizmetlere nasıl ve ne zaman erişebileceğinin kontrol altına alındığı yeni bir tür kütüphane anlayışı olarak ortaya çıkmaktadır. Yeni kütüphane modelinde kullanıcılar ve kullanıcı beklentileri her zaman olduğundan daha çok ön plandadır. Hizmetleri kullanıcıların bulunduğu ortamlara, kullanıcıların eğilimleri dikkate alınarak taşınması temel anlayıştır.

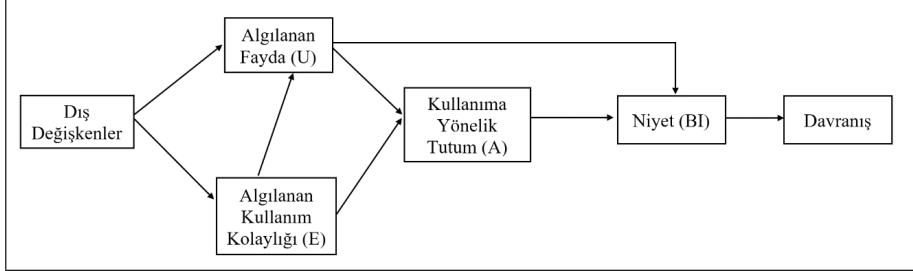
Kütüphane 2.0, kullanıcıların ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgeleri geleneksel bilgi kaynaklarından değil, sanal ortamda bilgi uzmanları ve paydaşların katılımı ve bilgi kaynaklarının interaktif paylaşımı ile sağlanması şeklindedir (Tavluoğlu, 2013, s. 20). Kullanıcılar, bilgi kaynaklarına ulaşmanın yeni yollarını aramakta; geleneksel hizmetlerin dışına çıkmaya gayret göstermektedir. Bu bağlamda 2006 yılında içeriği e-kitaplardan oluşan bir "YouTube" geliştirme fikri ile hayata geçirilen "Wattpad", kullanıcılar ile yazarları buluşturan ücretsiz bir platform olarak hizmet vermektedir. Kullanıcılar, web 2.0 mantığı gereği yalnızca platformda yazarların oluşturduğu içerikleri okumakla kalmıyor, aynı zamanda yazarlar ile etkileşim içinde içeriklerin oluşmasına katkıda bulunmaktadırlar

(Tirocchi, 2018, s. 93). Öte yandan hemen her ortamda Türkiye'deki kitap okuma oranlarının düşük olmasından şikâyet edilmesine karşın Wattpad' i en yoğun kullanan 4. ülke olarak Türkiye'nin bulunması hem kullanıcıların hem de yazarların e-kitap okuma ve etkileşim kurma talebinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bilgi uzmanları, geleneksel bilgi düzenleme ve hizmete sunma becerilerinin ötesinde bilgi teknolojilerinin gerektirdiği tüm meziyetlere sahip olmak durumundadır (Tonta, 2009, s. 763). Web 2.0 ve yakın gelecekte hayata girecek olan Web 3.0 uygulamalarının bilgi merkezlerine olduğu kadar bilgi uzmanlarının da içselleştirmesi ve kullanıcı beklentilerinin ötesinde bir kullanım sağlanması gerekmektedir. Bilgi uzmanları için bu yeni paradigma değişimi, geleneksel bilgi hizmeti standart, usul ve becerilerini bir kenara bırakma anlamına gelmemekle birlikte; bu değişimin bir savunucusu olarak, yeni teknoloji ve kavramlara adaptasyon sağlanmalıdır (Cullen, 2008, s. 57). Teknolojik gelişmeler kütüphanecilerin kendini ileriye taşımasını zorunlu kılmaktadır. Camiada yapılan tartışmalar genel olarak kütüphanecilik mesleğinin dijital gelişmelerden sağ çıkıp çıkmayacağı ve eğer kütüphanecilik sağ kalmayı devam ettirse bile, bilgi uzmanlarının hangi becerilere ihtiyaç duyacağı konusunda gerçekleşmektedir (Huvila vd., 2013, s. 200). Öte yandan Abram (2008, s. 21), bilgi uzmanlarının kapasite, yetkinlik, yetenek ve tutumlarını geliştirmeden Kütüphane 2.0 ve Web 2.0 unsurlarının yerine getirilemeyeceği; bu konuda ise kütüphanecilerin önünde büyük bir fırsatın bulunduğunu ve bu fırsat ile ancak mesleğin geleceğinin garanti altına alınabileceğini belirtmektedir. Bilgi uzmanları, bilgi teknolojilerinin getirdiği yenilikleri adım adım takip etmeli, bu yeni uygulamaları kullanıcı beklentileri ve gereksinimleri doğrultusunda sisteme yansıtmak; aynı zamanda 'kullanıcı merkezli kütüphane' anlayışına uygun olarak mevcut bilgi hizmetlerini gerçekleştirmek zorundadır (Yılmaz, 2017, s. 159).

Teknoloji Kabul Modeli

İlk olarak Davis (1986) tarafından doktora tezinde ortaya atılan teori, birey ya da organizasyonun yeni bir teknoloji sistemini başarıyla benimseme olasılığını tahmin etmeye çalışmaktadır (Dziak, 2017). Model daha sonra Davis ve arkadaşları (1989) tarafından saha çalışmalarında kullanılmak üzere revize edilmiş ve Teknoloji Kabul Modeli (TKM) konusunda en sık kullanılan çalışma ortaya çıkmıştır (Şekil 1). Teknoloji geliştiren şirketler başta olmak üzere birey, örgüt ve devletler bilgi teknolojilerine yatırım yaparken gerçekleştiren iş ve işlemlere yapılacak yatırımın ne denli yarar sağlayacağı hususunda kafa yormaktadır. Davis, doktora tezinde TKM' yi Fishbein (1967) tarafından ortaya atılan ve daha sonra Fishbein ve Ajzen (1975) tarafından revize edilen model üzerine inşa ettiğini belirtmektedir (Davis, 1986, s. 15). TKM, bilgi sistemlerinin kullanıcı kabulünü modellemek için geliştirilmiş bir Sebep Davranışlar Teorisi uyarlamasıdır (Davis vd., 1989, s. 985).

Şekil 1*Teknoloji Kabul Modeli*

(Davis vd., 1989, s. 985)

Bilgi teknolojileri konusunda kullanıcı kabulü ve kullanım davranışlarını inceleyen pek çok model ortaya çıkmış ve kullanılmış olsa da kullanıcı kabulü konusunda en yaygın kullanılan model Teknoloji Kabul Modeli olmuştur (Venkatesh, 2000, s. 343). Bu kavramsal model, kullanıcıların bilgisayar kabulü üzerindeki etkenlerini incelemek için geliştirilmiş ve kişisel düzeydeki çalışmalar için uygun modellerden biridir (Sheikh-shoaei ve Oloumi, 2011, s. 268). Modelin pratik faydası, kullanım kolaylığı ve faydanın, bir sistem tasarımcısının bir dereceye kadar kontrol derecesine sahip olduğu faktörlerden kaynaklanmaktadır (Taylor ve Todd, 1995, s. 154).

TKM'nin ana hedefi, bireylerin teknoloji tercihlerini, BT'nin neden olduğu değişime nasıl tepki verebileceklerini ortaya koymak ve kullanıcıların BT kullanımına gösterdikleri direncin sebeplerini, değişime nasıl cevap vereceklerini belirlemektir (Şenel, 2011, s. 22). BT karşısında kullanıcıların sergiledikleri davranışların belirleyici unsurlarını ortaya koymak TKM'nin amaçları arasındadır. TKM, yalnızca kullanıcı davranışlarını tahmin etmekle yetinmek istememekte, aynı zamanda kullanıcıların sergilediği bir davranışın sebebini de açıklayarak araştırmacı ve uygulayıcılar için uygulanan adımları düzelterek yeni tutumlar elde edebilme imkânı vermektedir. Kısacası TKM, dışsal faktörlerin inanç, tutum ve niyet üzerindeki etkisinin karşı taraftan izlenebilmesi için bir temel sağlamaktadır (Davis vd., 1989, s. 985). TKM'de niyet, algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan kullanılabilirliğin doğrudan ve dolaylı etkileri ile birlikte kullanıma yönelik tutumla ortaya koyulur (Taylor ve Todd, 1995, s. 145).

TKM oluşturulduktan sonra yapılan değerlendirmeler ve incelemeler neticesinde Venkatesh ve Davis (2000) tarafından Teknoloji Kabul Modeli 2 (TKM 2) geliştirilmiştir. Venkatesh ve Davis (2000, s.197) mevcut modele sosyal etki süreci (öznel norm, gönüllülük ve imaj) ve bilişsel enstrümantal süreci (işe uygunluk, çıktı kalitesi, sonuç gösterilebilirliği ve deneyim) eklemiştir. Hemen akabinde ise modele yeni eklemeler ya-

pılarak Teknoloji Kabul Modeli 3 (TKM 3) oluşturulmuştur. TKM 3, Venkatesh ve Davis (2000) tarafından geliştirilen TKM 2 ile Venkatesh'in (2000) algılanan kullanım kolaylığı belirleyicilerini (kontrol, içsel motivasyon ve duygu) birleştirerek TKM'ye yeni bir boyut kazandırdığı son TKM modelidir (Venkatesh ve Bala, 2008, s.280). TKM 2'de bulunan değişkenlere ek olarak TKM 3'te "Dayanak Noktası" ve "Uyum" başlıkları altında algılanan kullanım kolaylığına etki eden yeni faktörler eklenmiştir. TKM 3 daha önceki modellerde test edilmeyen üç ilişkiyi ortaya koymak üzere tasarlanmıştır (Venkatesh ve Bala, 2008, s. 281). Bunlar:

- Algılanan Fayda ve Algılanan Kullanım Kolaylığı,
- Bilgisayar Kaygısı ve Algılanan Kullanım Kolaylığı,
- Algılanan Kullanım Kolaylığı ve Davranışsal Niyet'dir.

Konuyla İlgili Önceki Çalışmalar

Literatürde TKM, bilgi teknolojilerinin kabul ve kullanımını tahmin etme yeteneği konusunda ampirik olarak ciddi bir kabul görmüştür (Taylor ve Todd, 1995, s. 148; Lu vd., 2003). Bunun yanında model sosyal bilimlerin hemen her kesiminden araştırmalarda kullanılmış, zamanla modele yeni faktörler eklenmesi ile farklı alanlarda bireylerin bilgi teknolojilerini kullanma niyetlerinin ölçülmesi mümkün olmuştur. Ancak literatürde kütüphaneciler ile kütüphane kullanıcılarına ilişkin az sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür. Örneğin Ramzan (2010), Pakistan üniversite kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin BT karşı sergiledikleri tutum ve davranışları ortaya koymayı amaçlayan çalışmada, kütüphanelerde daha sık BT kullanılması ve kütüphanecilerin BT bilgi düzeylerinin daha yüksek olmasının, kütüphanecilerin BT kullanımına yönelik tutumunu etkilediğini ortaya koymaktadır. Kurulgan ve Paşaoğlu (2013) iki devlet üniversitesi kütüphanelerinde görevli 139 personel üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada sadece kullanım kolaylığı sağlayan kullanıcı dostu sistemlerin kullanıma yönelik davranışın oluşmasında yeterli olmayacağı, sistemi kullanacak olan bireylerin gereksinimlerinin ortaya koyulmasının kritik öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Heinrichs ve arkadaşları (2007) ise TKM' ne dayalı olarak üç farklı üniversite kütüphanesi web sitesi modeli ortaya koymuşlardır. Araştırma bulgularına göre üniversite kütüphane web siteleri, kullanıcıların genel kütüphane kullanım algılarını doğrudan etkilediği ve kütüphanelerin web sitelerini daha çok özelleştirmeleri, web odaklı hizmetlere yönelmeleri, elektronik materyallerle daha fazla erişim sağlanması ve kullanıcı dostu web arayüzleri için daha fazla kaynak ayırması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Nov ve Ye (2008) kütüphane kullanıcıları üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada web tabanlı dijital kütüphane sisteminin kullanımına yönelik tutum ve davranışları irdelemektedir. Araştırmada algılanan kullanım kolaylığını daha kuvvetli şekilde belirlenmesinde daha önce dikkate alınmayan değişime direnç faktörünün belirgin bir etkisinin olduğu sonucuna varmıştır.

Hong vd. (2002) kullanıcıların dijital kütüphanelere yönelik tutumlarını belirlemede etkin faktörleri ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada TKM'ye ek olarak bireysel farklılıklar ve sistem özelliklerine ilişkin alt faktörler ile birlikte dijital kütüphane kullanım amacını irdelemektedir. Analizler sonucunda algılanan fayda üzerinde ekran tasarımı ve terminoloji değişkenlerinin anlamlı etkisi olduğunu ileri süren hipotezler hariç tüm hipotezler desteklenmiştir. Benzer şekilde Ramayah (2006), Sains Malaysia Üniversitesi Kütüphanesi kullanıcıları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada dijital kütüphane kullanımına yönelik tutum ve davranışları irdelemiştir. Araştırma sonucunda dijital kütüphane tasarımının yalnızca bilgisayar bilimciler tarafından değil, aynı zamanda davranış bilimcilerle ortaklaşa bir ekip çalışması sonucunda kurgulanması gerektiği kanısı ortaya koyulmuştur. Vaidyanathan vd. (2005) Indiana Üniversitesi dijital kütüphanesine yönelik yapmış olduğu çalışmada dijital kütüphane kabulüne yönelik olarak TKM uygulamasıdır. Araştırmada dijital kütüphanelerin kullanıcılar tarafından kabulüne ilişkin en büyük etkenin algılanan fayda olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci sırada ise algılanan kullanım kolaylığı değişkeni teknoloji kabulüne yönelik en büyük etken olarak bulunmuştur. Kurulgan ve Özata (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada elektronik kütüphane hizmetlerinin öğretim elemanları tarafından benimsenmesine ilişkin faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elektronik kütüphane hizmetlerinin kullanımına yönelik niyetin oluşumunda en etkin faktör olarak tutum ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Çalışmada, gerek sadece bilgi uzmanlarının kullanımı için gerekse genel kullanım amacıyla geliştirilen ve kütüphanecilik/bilgi bilimi alanında kullanılan veya kullanılmasının fayda sağlaması muhtemel bilgi teknolojilerinin bilgi uzmanları tarafından ne derece kullanıldığı araştırılmıştır. Araştırmanın amacı, üniversite kütüphanelerinde kullanılmakta olan bilgi teknolojilerinin bilgi uzmanları tarafından kabul edilebilirliğini Teknoloji Kabul Modeli (TKM) ile incelemek ve bu teknolojilerin, daha etkin kullanımı için bir yol haritası çıkartmaktır.

Özellikle dijital göçmenlerin yoğunlukla yönetici/ıdareci pozisyonunda bulunduğu bu dönemde, BT karşı tutumun doğru belirlenmesi ve ihtiyaçların doğru analizlerle yerine getirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar son yıllarda kütüphanelere yönelik ciddi maddi yatırımlar yapılıyor olsa da gelişmekte olan Avrupa ülkeleri baz alındığında bu yatırımlar dahi oldukça mütevazı seviyelerde kalmaktadır (Akbaytürk Çanak vd., 2014, s. 29). Bu yatırımların doğru kullanılması ve kütüphanecilerin farklı etkenler ile BT kütüphanelere uygulanmasına yönelik tutumlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Müşterilerin/kullanıcıların beklenti ve tutumlarının çokça irdelenmesinin yanında son zamanlarda örgüt çalışanlarının hem potansiyelini görmek hem de düşüncelerini anlayarak belli stratejiler geliştirmek adına davranış ve tutum araştırmaları gerçekleştirilmektedir. Kütüphanecilerin BT kullanma veya kullanmama niyetlerinin ortaya koyulmasında belli bir araştırma eksikliği göze çarpmaktadır. Bu çalışma kütüphanecilerin BT karşı tutum ve davranışlarını TKM ile irdelemektedir.

Araştırmanın Hipotezleri

Bilgi uzmanlarının kütüphanelerde kullanılan BT'nin benimseme, kabul ve kullanımını etkileyen faktörleri ortaya koyma amacı taşıyan çalışmada Davis vd. (1989) ortaya koyduğu TKM modeli temel alınmıştır. Araştırmada, TKM 1'de yer alan algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, tutum, davranışsal niyet, gerçekleşen davranış, değişkenlerinin yanı sıra TKM 3'te yer alan öznel norm, algılanan eğlence, öz yeterlilik, teknolojik karmaşa ve bilgisayar kaygısı değişkenleri eklenmiştir. Buna göre oluşturulan hipotezler ve araştırma modeli Şekil 2'de yer almaktadır.

Hipotez 1: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan faydanın, tutum üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 2: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan kullanım kolaylığının, tutum üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 3: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan faydanın, davranışsal niyet üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 4: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik tutumlarının, davranışsal niyet üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 5: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik niyetlerinin, gerçekleşen davranış üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

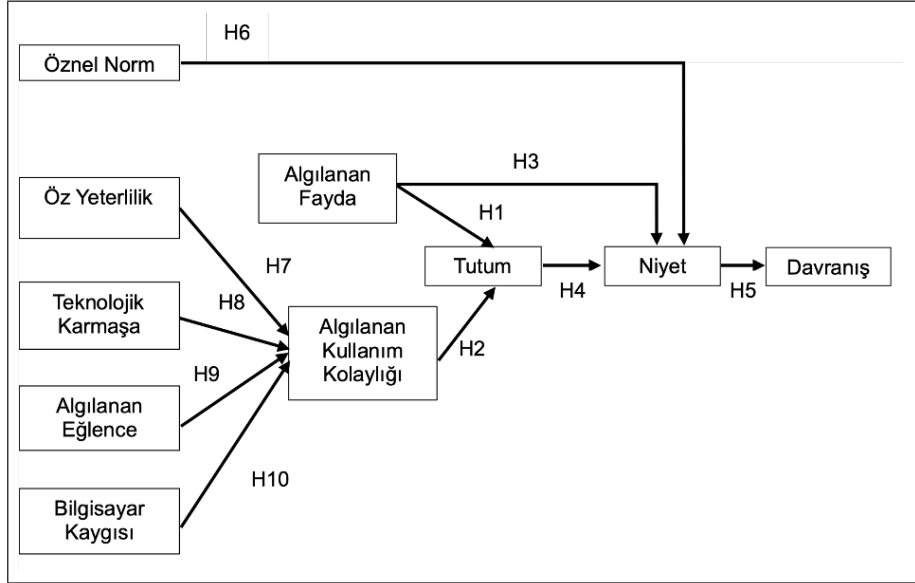
Hipotez 6: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik öznel normun, davranışsal niyet üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 7: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik öz yeterliliğinin, algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 8: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik teknolojik karmaşanın, algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 9: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan eğlencenin, algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Hipotez 10: *Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik bilgisayar kaygısının, algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.*

Şekil 2*Araştırma Modeli***Araştırmanın Yöntemi**

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme yönteminde amaç, olguları ve olgular arasındaki ilişkileri saptamak, sınıflamak ve kaydetmektir (Neuman, 2008, s. 22). Araştırmada betimleyici araştırma yöntemine uygun araştırma türleri kapsamında açıklayıcı araştırma türü uygun görülmüştür.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de faaliyet gösteren devlet ve vakıf üniversitelerinde görevli bilgi uzmanları oluşturmaktadır. Yükseköğretim Kurulu’nun web sitesinde bulunan 129 devlet, 72 vakıf üniversitesinden kütüphane web sitesi bulunan ve kütüphane personellerine ulaşılan 166 üniversiteden toplam 1417 kişiye anket soruları iletilmiştir. Örneklem seçiminde %95 güvenilirlik derecesinde 278 örneklem sayısı yeterli olmaktadır (Akalin, 2015, s. 100). Ayrıca 500.000 ve üzerinde evren sayısında seçilecek yeterli örneklem sayısının 381 olması durumunda araştırma kapsamında 278 örneklem sayısının sağlıklı analiz yapabilmek için yeterli olduğu düşünülmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018, s. 132). Anket uygulaması sonucunda anket formunu 300 kişi tarafından doldurmuştur. 3 katılımcıdan elde edilen veriler uç veri oluşturduğu için analize dahil edilmemiştir.

Böylece araştırma örneklemini, kolayda örneklem yöntemi ile devlet ve vakıf üniversite kütüphanelerinde çalışan 297 bilgi uzmanı oluşturmaktadır.

Veri Toplama

Veri toplama yöntemi olarak nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan anket tekniği kullanılmıştır. Anket çalışması araştırma evreninde yer alan kütüphanecilere elektronik posta yoluyla iletilen çevrimiçi anket uygulaması şeklinde yapılmıştır. Veriler 02.01.2019 ile 09.04.2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Anket formu, resmi kütüphane web sitelerinde yardımcı hizmet, teknisyen ve yarı zamanlı olarak görevlendirildiği belirtilen personellere gönderilmemiştir. Araştırmada daha önceden güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiş Ursavaş (2014) ve Çakar (2018) tarafından kullanılan TKM ölçekleri kullanılmıştır. Oluşturulan soru formunda Çakar'ın (2018) çalışmasından alınan "niyet" (7), "tutum" (7), "algılanan fayda" (11), "algılanan kullanım kolaylığı" (6), "gerçekleşen davranış" (3) olmak üzere toplam 34 ifade bulunmaktadır. Ayrıca soru formuna Ursavaş'ın (2014) çalışmasında kullanmış olduğu ölçekten "öznel norm" (5), "algılanan eğlence" (4), "öz yeterlilik" (3), "teknolojik karmaşa" (3), "bilgisayar kaygısı" (3) olmak üzere toplam 18 ifade eklenmiştir. Ölçeklerin kullanımı öncesinde yazarlardan elektronik posta yoluyla gerekli izinler alınmış olup, ayrıca araştırmaya başlamadan önce üniversiteden etik kurul onay izni de bulunmaktadır.

Veri Analizi

Araştırmada nicel veri toplama tekniklerinden biri olan anket tekniği kullanılarak ihtiyaç duyulan verilere ulaşılmıştır. Elde edilen verilere IBM SPSS 25 istatistik paket programı yardımıyla normal dağılım testi, güvenilirlik, geçerlilik ve korelasyon analizleri yapılmıştır. Oluşturulan hipotezlerin testi için de regresyon analizleri kullanılmıştır. Ayrıca kullanılan ölçeklerin geçerliliğini belirlemek amacıyla DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) için Amos 24.0 paket programından da yararlanılmıştır.

Normallik Testi, Güvenilirlik, Geçerlilik ve Korelasyon Analizi

Verilerin normal dağılım gösterdiğini belirlemek için veri sayısının 30'un üzerinde olması nedeniyle Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Bu testte normal dağılımın kabulü için p değerinin 0,05'ten büyük olması gerekmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018, s. 218). Yapılan analiz sonucunda $p < 0,05$ nedeniyle normallik testi için ikinci yöntem olarak Çarpıklık (Skewness) Basıklık (Kurtosis) katsayıları incelenmiştir.

Tablo 2*Güvenilirlik, Çarpıklık ve Basıklık Testi*

Değişken	Standart Sapma	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı	İfade Sayısı	Cronbach Alfa (α)
Algılanan Fayda	,44309	-,824	-,453	11	,897
Algılanan Kullanım Kolaylığı	,56277	-,303	,448	6	,695
Davranışsal Niyet	,28176	-1,240	1,584	7	,829
Tutum	,48478	-1,346	1,945	7	,748
Gerçekleşen Davranış	,70170	-,078	-,361	3	,511
Öznel Norm	,79416	-,413	,119	5	,880
Algılanan Eğlence	,65366	-,789	,064	4	,908
Öz Yeterlilik	,63899	-1,030	,970	3	,844
Teknolojik Karmaşa	,81441	-,539	,375	3	,620
Bilgisayar Kaygısı	,86786	-,890	,363	3	,803

Çarpıklık ve Basıklık değerleri tüm değişkenler için ± 2 şartını sağlamaktadır. Ölçeğin geneli göz önüne alındığında veri setinin çarpıklık-basıklık değerlerine göre normal dağılım sergilediğini söylemek mümkündür. Nitekim Çarpıklık ve basıklık değerinin 0'a yakın olması normal dağılımı ifade etmekle birlikte (Tabachnick ve Fidell, 2007, s. 79) Çarpıklık (-2) ile (+2) ve Basıklık değeri (-3) ile (+3) arasında olmalıdır (Akalin, 2015, s. 130). Sonuç olarak veri setinin normal dağılım varsayımını doğruladığı ve parametrik testlere uygun olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Güvenilirlik analizi için Cronbach Alfa (α) katsayıları incelendiğinde algılanan fayda, niyet, tutum, öznel norm, algılanan eğlence, öz yeterlilik ve kaygı değişkenlerinin Cronbach Alfa katsayıları ,70 üzerindeki değerleriyle iç tutarlılığı sağlamaktadır (Tablo 2). Gerçekleşen davranış, algılanan kullanım kolaylığı ve teknolojik karmaşa değişkenleri ise ifade çıkartma yöntemi ile değerlerin yükselmemesi nedeniyle "düşük derecede güvenilirlik" ile faktör analizlere dâhil edilmiştir.

Geçerlilik testi için KMO ve Barlett test sonuçları incelendiğinde Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği değerinin ,926 ile veri setinin yüksek oranda faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan Barlett Küresellik Testi sonucu sig. ,000 ile ($p < ,05$) anlamlı bulunmuştur. Araştırmada kullanılan ölçeklere Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemi kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği kriterleri bakımından pek çok değer olmasına karşın elde edilen tüm değerlerin rapor edilmesine gerek olmamakla birlikte üç ila dört uyum iyiliği endeksinin baz alınması model uyumunu kanıtlamak için yeterli olacaktır (Hair vd., 2014, s. 583). Araştırmada χ^2/df (Ki-kare/serbestlik derecesi), CFI (Karşılaştırmalı uyum indeksi), GFI (Uyum iyiliği indeksi), RMSEA (Yaklaşık hataların ortalama karekökü) DFA uyum iyiliği kriterleri baz alınmıştır. Standardize edilmiş

regresyon katsayıları en az 0,5'in; tercihen 0,7'nin üzerinde olması gerekmektedir (Hair vd., 2014, ss. 618-632). Araştırmada kullanılan ve farklı iki çalışma tarafından geliştirilen iki ölçek için ayrı ayrı doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır (Şimşek, 2007, s. 12). Böylelikle her bir ölçeğin uyum iyiliği kriterlerini sağlayıp sağlamadığı ortaya koyulmuştur.

Algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, davranışsal niyet, tutum ve gerçekleşen davranış değişkenleri ile oluşturulan model ile DFA standardize edilmiş regresyon katsayılarından AF10 (,472), AF9 (,408), AKK5 (,126), AKK6 (,338), N7 (,450), T3 (,358), T2 (,344), T1 (,447) ve GD1 (,166) ifadelerinin 0,5 altında kaldığı anlaşılmıştır. Bu ifadeler modelden çıkarılmıştır. Öte yandan uyum iyiliği kriterleri incelendiğinde $\chi^2/df= 2,987$ ($\chi^2/df < 5$); GFI= ,753 (GFI< ,90); CFI= ,819 (CFI< ,90) ve RMSEA= ,082 (RMSEA< ,09) olarak ortaya çıkmaktadır. χ^2/df ve RMSEA değerleri kabul edilebilir değerleri sağlarken GFI ve CFI değerleri kabul edilebilir sınırların altında bir tutum sergilemektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayıları bakımından düşük ağırlığa sahip ifadelerin modelden çıkarılması sonucunda standardize edilmiş regresyon katsayılarında iyileşme gözlenmiştir. Modele ilişkin tüm gözlenen değişkenler ile örtük değişkenler arasında pozitif ve güçlü regresyon katsayıları elde edilmiştir. Öte yandan uyum iyiliği kriterlerinde $\chi^2/df= 2,603$ ($\chi^2/df < 5$); GFI= ,852 (GFI< ,90); CFI= ,917 (CFI> ,90) ve RMSEA= ,074 (RMSEA< ,09) şeklinde iyileşme sağlanmıştır. GFI değerinde bir miktar kabul edilebilir değerlerin altında çıkmış olsa da GFI değerinin örneklem hacminden büyük oranda etkilenmesi sebebiyle (Hair vd., 2014, s. 579; Bayram, 2010, s. 74) daha büyük örneklem sayısında bu değerlerin yüksek çıkması olasıdır. GFI değeri, alanyazında yer alan referans değerler incelenerek kabul edilebilir sınırdaki olduğu saptanmıştır (Çetin, 2019, s. 169; Yıldırım vd., 2018, s. 51). Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda algılanan fayda 9, algılanan kullanım kolaylığı 4, davranışsal niyet 6, tutum 3 ve gerçekleşen davranış değişkeni 2 ifade ile analizlere dahil edilmiştir.

Öznel norm, algılanan eğlence, öz yeterlilik, teknolojik karmaşa ve bilgisayar kaygısı değişkenleri için yapılan DFA sonucu standardize edilmiş regresyon katsayılarından TK1 ifadesi haricinde tüm ifadelerin 0,5 katsayısının üzerinde ağırlığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uyum iyiliği kriterleri incelendiğinde $\chi^2/df= 2,044$ ($\chi^2/df < 5$); GFI= ,913 (GFI> ,90); CFI= ,959 (CFI> ,90) ve RMSEA= ,059 (RMSEA< ,09) olarak ortaya çıkmaktadır. Model ideal uyum iyiliği değerlerine sahip olduğu için DFA sonucunda en uygun faktör yapısına ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Uyum iyiliği değerleri oldukça kuvvetli şekilde modelin doğrulaması sebebiyle standardize edilmiş katsayıları bakımından düşük ağırlığa sahip TK1 ifadesi modelden çıkarılmadan analizlere devam edilmiştir.

Tablo 3*Değişkenler Arası Korelasyon Analizi*

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dav. Niyet	Pearson Cor.	1									
	Sig.										
Tutum	Pearson Cor.	,602**	1								
	Sig.	0,000									
Alg. Fay.	Pearson Cor.	,741**	,674**	1							
	Sig.	0,000	0,000								
Alg. K. Kol.	Pearson Cor.	,426**	,468**	,483**	1						
	Sig.	0,000	0,000	0,000							
Gerk. Davranış	Pearson Cor.	,387**	,447**	,473**	,565**	1					
	Sig.	0,000	0,000	0,000	0,000						
Öznel Norm	Pearson Cor.	,282**	,282**	,356**	,398**	,526**	1				
	Sig.	0,001	0,003	0,000	0,000	0,000					
Algılanan Eğ.	Pearson Cor.	,509**	,537**	,610**	,539**	,528**	,401**	1			
	Sig.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000				
Öz Yeterlilik	Pearson Cor.	,458**	,466**	,496**	,601**	,575**	,382**	,686**	1		
	Sig.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000			
Teknolojik K.	Pearson Cor.	,181**	,333**	,229**	,303**	,280**	0,091	,266**	,330**	1	
	Sig.	0,002	0,000	0,005	0,000	0,000	0,119	0,000	0,000		
Bil. Kaygısı	Pearson Cor.	,329**	,525**	,409**	,463**	,411**	,201**	,420**	,495**	,543**	1
	Sig.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	

** . Korelasyon $r = 0.01$ seviyesinde anlamlı (çift yönlü).

Korelasyon analizi sonuçları (Tablo 3) irdelendiğinde $p < 0,01$ anlamlılık düzeyinde tüm değişkenler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Korelasyonun bulunmadığı bir değişken çifti bulunmazken teknolojik karmaşa ile öznel norm değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu hipotezi reddedilmiştir. Diğer tüm değişkenler arasında anlamlı birer ilişki bulunduğu ortaya koyulmuştur.

Bulgular

Araştırmaya konu bilgi uzmanlarının bilgi teknolojilerini kabul ve kullanım düzeylerinin Teknoloji Kabul Modeli 'ne dayandırılarak oluşturulan on hipotezin test edildiği bu bölümde modelde yer alan değişkenlerin birbiri üzerindeki etkisini ölçmek için regresyon analizi yapılmıştır. Analizler %95 güven aralığında gerçekleştirilmiştir.

Algılanan Fayda ve Algılanan Kullanım Kolaylığının Tutum Üzerindeki Etkisi

Bilgi uzmanlarının bilgi teknolojilerini kullanımına yönelik algılanan fayda ve kullanım kolaylığı bağımsız değişkenlerinin tutum bağımlı değişkeni üzerindeki etkisini test etmek için regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 4). Analiz sonucuna ilişkin çoklu bağlantı problemi irdelenmiş ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayısı ,483; VIF değeri ise 1,304 olarak ortaya çıkmıştır. Korelasyon katsayısının ,80'nin üzerinde; VIF değerinin de 5 ya da 10'un üzerinde olmasının çoklu bağlantı problemine işaret ettiği belirtilmektedir (Alpar, 2011, s. 517-518). Elde edilen değerlerden, yapılan çoklu regresyon analizinde çoklu bağlantı problemi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tutum bağımlı değişkeni ile algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı bağımsız değişkenleri arasında kurulan çoklu regresyon analizi sonucu model anlamlı bulunmuş olup, tutumun % 47,7 oranında bu iki değişkene bağlı olarak şekillendiği anlaşılmaktadır. Yine Tablo 4'e göre bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik tutumları üzerinde algılanan faydanın en etkili değişken olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile algılanan kullanım kolaylığı tarafında yapılacak en ufak bir değişiklik kullanıcının tutumuna önemli oranda etki edecektir. Algılanan kullanım kolaylığının ise tutum üzerinde algılanan faydaya göre istatistiksel olarak anlamlı ancak çok daha düşük bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuca göre H_1 ve H_2 hipotezleri desteklenmektedir.

Tablo 4

Algılanan Fayda ve Algılanan Kullanım Kolaylığının Tutum Üzerindeki Etkisi

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken: Tutum			
	β	t	Sig. p	Sonuç
Algılanan Fayda (X_1)	,672	12,169	,000	Hipotezleri Reddetmekte Başarısız
Algılanan Kullanım Kol. (X_2)	,144	3,891	,000	
Model F	136,207			
Adjusted R²	,477			
Anova Sig.	,000 ^b			
Sabit β	,858			

Algılanan Fayda ve Tutumun Davranışsal Niyet Üzerindeki Etkisi

Bilgi uzmanlarının BT kullanım niyetleri üzerinde algılanan fayda ve tutum değişkenlerinin etkisinin irdelendiği test sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Çoklu regresyon analizi sonucunda algılanan fayda ve tutum bağımsız değişkenlerinin, davranışsal niyet bağımlı değişkenini açıklama oranı %56,5 olarak ortaya çıkmaktadır. ANOVA anlamlılık değeri modelin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Analiz sonucuna ilişkin çoklu bağlantı problemi irdelenmiş ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayısı ,674; VIF değeri ise 1,832 olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen değerlerden, analizde çoklu bağlantı problemi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 5'te gösterildiği üzere bilgi uzmanlarının BT kullanım niyetleri üzerinde en etkili değişkenin algılanan fayda olduğu göze çarpmaktadır. Her iki değişkenin anlamlılık değeri niyet bağımlı değişkeni üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre H_3 ve H_4 hipotezleri desteklenmiştir.

Tablo 5

Algılanan Fayda ve Tutumun Davranışsal Niyet Üzerindeki Etkisi

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken: Niyet			Sonuç
	β	t	Sig. p	
Algılanan Fayda (X_1)	,488	11,842	,000	Hipotezleri Reddetmekte Başarısız
Tutum (X_2)	,129	3,612	,000	
Model F	193,237			
Adjusted R²	,565			
ANOVA Sig.	,000 ^b			
Sabit β	1,912			

Davranışsal Niyetin Gerçekleşen Davranış Üzerindeki Etkisi

Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik gerçekleşen davranış değişkeni üzerinde davranışsal niyet değişkeninin etkisinin regresyon analizi sonucu Tablo 6'da verilmiştir. Basit doğrusal regresyon metodunun uygulandığı testte gerçekleşen davranışın %15 oranında davranışsal niyet değişkene bağlı olarak şekillendiği anlaşılmaktadır. ANOVA anlamlılık değerine göre kurulan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda niyetin gerçekleşen davranış üzerinde anlamlı etkisi olup, H_5 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 6*Davranışsal Niyet'in Gerçekleşen Davranış Üzerindeki Etkisi*

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken: Gerçekleşen Davranış			
	β	t	Sig. p	Sonuç
Davranışsal Niyet (X)	,834	7,206	,000	Hipotezi Reddetmekte Başarısız
Model F	51,927			
R²	,150			
ANOVA Sig.	,000 ^b			
Sabit β	,067			

Öznel Normun Davranışsal Niyet Üzerindeki Etkisi

Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik davranışsal niyet değişkeni üzerinde öznel norm değişkeninin etkisinin regresyon analizi sonucu Tablo 7'de verilmiştir. Basit doğrusal regresyonun uygulandığı testte öznel norm değişkeni, davranışsal niyetin %8'ini açıklayabilmektedir.

Öznel norm değişkeninin davranışsal niyeti açıklaması üzerine kurulan modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre öznel normun davranışsal niyet üzerinde anlamlı etkisi olup, H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 7.*Öznel Norm'un Davranışsal Niyet Üzerindeki Etkisi*

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken: Davranışsal Niyet			
	β	t	Sig. p	Sonuç
Öznel Norm (X)	,128	5,049	,000	Hipotezi Reddetmekte Başarısız
Model F	25,497			
R²	,080			
ANOVA Sig.	,000 ^b			
Sabit β	4,288			

Öz Yeterlilik ve Teknolojik Karmaşanın Algılanan Kullanım Kolaylığı Üzerindeki Etkisi

Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan kullanım kolaylığı değişkeni üzerindeki öz yeterlilik ve teknolojik karmaşa değişkenlerinin etkisinin irdelendiği analiz so-

nuçları Tablo 8'de verilmiştir. Çoklu regresyon analizi sonucunda öz yeterlilik ve teknolojik karmaşa bağımsız değişkenlerinin, algılanan kullanım kolaylığı bağımlı değişkenini açıklama oranı %36,9 olarak hesaplanmıştır. ANOVA anlamlılık değeri modelin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Analiz sonucuna ilişkin çoklu bağlantı problemi irdelenmiş ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayısı ,330; VIF değeri ise 1,122 olarak ortaya çıkmıştır. Analiz sonucu korelasyon katsayısı ve VIF değeri ile çoklu bağlantı problemi bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 8'de gösterildiği üzere bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan kullanım kolaylığı üzerinde en etkili değişken öz yeterlilik olarak ortaya çıkmaktadır. Her iki değişkenin anlamlılık değeri algılanan kullanım kolaylığı değişkeni üzerinde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğunun göstermektedir. Analiz sonucuna göre H_7 ve H_8 hipotezleri desteklenmiştir.

Tablo 8

Öz Yeterlilik ve Teknolojik Karmaşanın Algılanan Kullanım Kolaylığı Üzerindeki Etkisi

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken: Algılanan Kullanım Kolaylığı			
	β	t	Sig. p	Sonuç
Öz Yeterlilik (X_1)	,592	11,484	,000	Hipotezleri Reddetmekte Başarısız
Teknolojik Karmaşa (X_2)	,097	2,395	,017	
Model F	87,409			
Adjusted R²	,369			
ANOVA Sig.	,000 ^b			
Sabit β	1,146			

Algılanan Eğlence ve Bilgisayar Kaygısının Algılanan Kullanım Kolaylığı Üzerindeki Etkisi

Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan kullanım kolaylığı değişkeni üzerindeki algılanan eğlence ve bilgisayar kaygısı değişkenlerinin etkisinin incelendiği regresyon analizi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir. Çoklu regresyon analizi sonucunda algılanan eğlence ve bilgisayar kaygısı bağımsız değişkenlerinin, algılanan kullanım kolaylığı bağımlı değişkenini açıklama oranı %35,4 olarak bulunmuştur. ANOVA anlamlılık değeri modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. Analiz sonucuna ilişkin çoklu bağlantı problemi irdelenmiş ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayısı ,420; VIF değeri ise 1,214 olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen değerlerden, analizde çoklu bağlantı problemi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 9'da her iki değişkenin algılanan kullanım kolaylığı değişkeni üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmekle beraber, algılanan kullanım kolaylığı üzerinde en etkili değişken algılanan eğlence değişkeni olarak ortaya çıkmaktadır. Analiz sonucuna göre bağımsız değişkenlerin BT kullanımına yönelik algılanan kullanım kolaylığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ileri süren H_9 ve H_{10} hipotezleri desteklenmiştir.

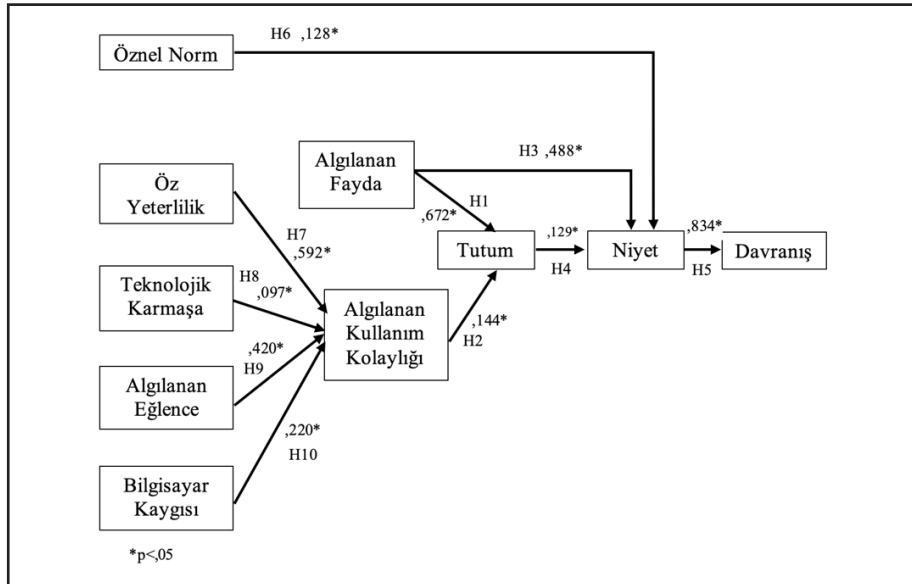
Tablo 9

Algılanan Eğlence ve Bilgisayar Kaygısının Algılanan Kullanım Kolaylığı Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken: Algılanan Kullanım Kolaylığı				
Bağımsız Değişkenler	β	t	Sig. p	Sonuç
Algılanan Eğlence (X_1)	,420	8,127	,000	Hipotezleri Reddetmekte Başarısız
Bilgisayar Kaygısı (X_2)	,220	5,596	,000	
Model F	82,261			
Adjusted R²	,354			
ANOVA Sig.	,000 ^b			
Sabit β	1,392			

Şekil 3

Araştırma Modeli

Şekil 3'den de kolaylıkla görüleceği üzere Teknoloji Kabul Modeli, anket veri seti sonuçlarına göre kabul edilebilir ve anlamlı bir destek bulmuştur. İlişkiler daha önce teorik altyapıda bahsedildiği gibi, olumlu ve pozitif yöndedir. Genel olarak araştırma modeli elde edilen veri seti ile çok kuvvetli desteklenmese bile, teorik ilişkiler temel alınarak oluşturulan regresyon modellerinin açıklama gücü anlamlı ve kabul edilebilir değerler içinde yer almaktadır. Teknoloji Kabul Modelindeki ilişkilere dayandırılarak oluşturulan hipotezler, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş olup, hepsi desteklenmiştir. Şekil 3'e göre elde edilen bulguları kısaca özetlemek gerekirse:

- Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik tutumları üzerinde algılanan faydanın etkili değişken olduğu,
- Bilgi uzmanlarının BT kullanım niyetleri üzerinde en etkili değişkenin algılanan fayda olduğu,
- Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik niyetin oldukça güçlü oranda gerçekleşen davranış üzerinde anlamlı pozitif bir etkisinin olduğu,
- Öznel normun davranışsal niyet üzerinde çok düşük seviyede de olsa pozitif anlamlı etkisinin olduğu,
- Bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan kullanım kolaylığı üzerinde en etkili değişkenlerin öz yeterlilik ve algılanan eğlence değişkeni olduğu görülmektedir.

Tartışma

Kullanıcı beklentilerini karşılama noktasında kütüphaneler bilgi teknolojilerine hatırı sayılır yatırımlar gerçekleştirmekte ve bu yatırımların nihai hedefine ulaşması konusunda iş sürecini yürütecek olan bilgi uzmanlarının bilgi teknolojilerine yönelik tutum ve davranışlarına en az kullanıcı beklentileri kadar önem vermek durumdadır. Zira bilgi teknolojilerine yapılacak başarılı yatırımlar üretkenliğin artmasını sağlarken, başarısız sistemler, finansal kayıp ve çalışanlar arasında memnuniyetsizlik gibi sonuçlar doğuracaktır (Venkatesh, 2000, s. 342). Örgütlerin bilgi teknolojilerine yatırım kararını belirleyen en önemli faktörlerden biri de, söz konusu teknolojilerin hedef kullanıcılar tarafından planlanan biçimde ve istenilen seviyede kabul edilip kullanılmasıdır (Darsono, 2005, s. 156-157). Dolayısıyla bu araştırmadan elde edilecek sonuçların öncelikle kütüphanelerde kullanılacak olan bilgi teknolojisinin kararını verecek olan uygulayıcılara, bilgi teknolojilerine yatırım yapmayı düşünen örgütlere ve bu konuda yazılım geliştirecek olan firmalara da faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, araştırma sonuçlarının konuyla ilgili çalışan akademisyenlere güncel bilgi sağlaması, konuyla ilgili ileride yapılacak araştırmalarda farklı değişkenlerin de araştırılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Tutumların oluşmasında daha önce kazanılan tecrübeler, tecrübelerden edinilen ya da çevreden toplanan bilgi birikimi ve çevresel diğer faktörler rol oynamaktadır. TKM' de algılanan fayda, tutum ve niyet üzerinde direkt olarak bir etkiye sahiptir (Davis vd., 1989, s. 987). Eğer kullanıcı bir sistemin kullanımında kendisine bir fayda görüyorsa bilgi teknolojilerine karşı olumlu bir tutum sergileyecektir. Araştırma bulgularına göre bilgi uzmanlarının da, bilgi teknolojileri kullanımının kendi iş süreçleri için faydalı olduğuna yönelik düşünceleri arttıkça sistemi kullanmak için daha fazla olumlu tutum içinde olacağı söylenebilir. Bulgular, algılanan fayda ile tutum arasında pozitif yönde anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğunu göstermekte olup, literatürdeki araştırmalar ile (Davis vd., 1989; Ramayah, 2006; Kurulgan ve Özata, 2010; Solak, 2012; Kurulgan ve Paşaoğlu, 2013) tutarlılık göstermektedir. Öte yandan Heinrichs ve arkadaşları (2007) çalışmalarında algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığının niyet üzerinde anlamlı etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Algılanan kullanım kolaylığı, kullanıcının bir sistemi kullanmanın çaba gerektirmeyeceğine inanma derecesidir (Davis, 1989, s. 320). Bilgi uzmanları, kullanımının kolay olduğunu düşündüğü bilgi teknolojileri ile sistemi kullanmaya yönelik daha fazla olumlu tutum sergileyecektir. Kullanımı zor olan sistemler, kütüphanecilerde olumsuz etki bırakacaktır. Literatürdeki araştırmalar (Davis vd., 1989; Davis, 1993; Kurulgan ve Özata, 2010; Kurulgan ve Paşaoğlu, 2013) algılanan kullanım kolaylığı ile tutum arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuç literatürü desteklemektedir.

Algılanan fayda davranışsal niyetin belirlenmesinde en önemli faktördür. Davis vd. (1989, s. 997)'nin belirttiği gibi BT kullanım davranışının oluşmasında niyet faktörü önemli bir yer tutmakta ve fayda unsuru niyet üzerinde direkt etkiye sahip olmaktadır. Yapılan çalışmalar bireyin kendi iş süreçlerini yürütmede etkili olmayan sistemlerin birey tarafından içselleştirilmeyeceğini göstermektedir (Robey, 1979, s. 537). Araştırma bulgularına göre bilgi uzmanlarının, sistemin kullanımından yarar sağlayacağına yönelik algısı yükseldikçe sistemi kullanma niyeti de önemli oranda artmaktadır. Bu sonuç, algılanan fayda ile niyet arasında anlamlı ilişki olduğunu gösteren kimi araştırmalarca (Davis, 1989; Hong vd., 2002; Ma vd., 2005; Kurulgan ve Özata, 2010) desteklendiği gibi bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edemeyen çalışmalarla (Kurulgan ve Paşaoğlu, 2013) örtüşmemiştir.

Bilgi uzmanları tarafından, bilgi teknolojilerini kullanmak için olumlu bir tutum sergilenmiş ise sistemi kullanma niyeti de olumlu yönde şekillenmiş olacaktır. Araştırma bulguları olumlu tutum arttıkça BT kullanma niyetinde pozitif yönde bir artış göstermektedir. Elde edilen bu sonuç, literatürdeki diğer araştırmalar (Moon ve Kim, 2001; Hung ve Chang, 2005; Kurulgan ve Özata, 2010; Sheikhshoaei ve Oloumi, 2011; Kurulgan ve Paşaoğlu, 2013; Çakar, 2018) ile benzerlik göstermektedir. Fakat bu etkinin beklenin aksine zayıf olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni kesin olarak nitelendirilemeyen yöntemleri kullanılarak ortaya konulabilir. Yasal zorunluluklar, güvenlik endişeleri, yüksek denetim algısı gibi değişkenlere bağlı olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Davis vd. (1989: 997), insanların BT kullanımının niyetleri üzerinden oldukça güçlü bir şekilde tahmin edilebileceğini belirtmektedir. Araştırma bulguları, bilgi uzmanlarının bir sistemi kullanmaya yönelik niyetleri arttıkça kullanma davranışlarının da büyük oranda artacağını göstermiştir. Bu sonuç, TKM'nin ana parametreleri ile uyumla birlikte, diğer araştırmalarla (Davis vd., 1989; Taylor ve Todd, 1995; Hung ve Chang, 2005; Sheikhshoaei ve Oloumi, 2011) benzerlik göstermektedir.

TKM'deki öznel norm değişkeni kişinin kendisi için önemli olduğunu düşündüğü kişilerin, söz konusu davranışı yerine getirip getirmemesi gerektiği düşüncesini ifade etmektedir (Fishbein ve Ajzen, 1975, s. 302). Bilgi uzmanlarının, kendisi için değerli gördüğü kişilerin BT kullanması yönünde bir teşvikte bulunduğu sistem kullanma niyetleri olumlu yönde etkilenmektedir. Araştırma bulguları, bireyin sosyal çevresi BT kullanma niyeti üzerinde küçük de olsa anlamlı bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Öznel normun doğurduğu bu sonuç bireyin bilgi teknolojilerini kullanma niyeti geliştirirken sosyal çevresinden çok az miktarda etkilendiği anlamını taşımaktadır. Bu etkinin oldukça düşük çıkması günümüzde çalışma hayatında y ve z kuşağının giderek artış göstermesine dayandırılarak açıklanabilir. Y ve z kuşağı teknoloji çağı çocukları olup, y kuşağı teknoloji dostu, z kuşağı ise dijital yerliler olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca bu kuşakların daha bireysel olması ve bağımsız çalışmaya daha fazla eğilim göstermesi öznel normun etkisini azaltabilir (Taş vd., 2017, s. 1039; Ayhün, 2013, s. 101). Literatürdeki araştırmalardan bazıları (Taylor ve Todd, 1995; Venkatesh ve Davis, 2000; Legris vd., 2003) öznel normun niyet üzerindeki etkisini anlamlı bulurken, bazı araştırmalar (Ma vd., 2005) iki değişken arasında anlamlı bir etki gözlemlememiştir. Öznel norm Sebep Davranışlar Teorisinde niyetin doğrudan belirleyicisi olmasına karşın Davis vd. (1989) tarafından algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı üzerinde doğrudan etkisinin bulunmadığı sonucuna vararak modelden çıkarılmıştır (Venkatesh ve Davis, 2000: 187).

Davis vd. (1992, s. 1111) işyerinde bilgi teknolojilerinin kullanım etkinliği üzerinde algılanan fayda ve algılanan eğlencenin etkilerini karşılaştırmak için gerçekleştirmiş oldukları araştırmada elde ettikleri bulgular bireylerin, bilgi teknolojilerini kullanma niyetlerini sistemin kendi iş performanslarını iyileştirmede ne kadar yararlı olduğunun yanı sıra, kullanılan sistemin kullanım esnasında bireye sağladığı eğlence derecesinin sonucu etkilediğine ulaşmıştır. Bu sebeple de bilgi teknolojilerini kullanımının belirleyici bir etkeni olarak sistem kullanımından elde edilen eğlence unsuru kritik bir yer tutmaktadır. Araştırma bulguları da bu araştırma sonucu doğrulayacak şekilde olup, algılanan kullanım kolaylığı üzerinde en etkili değişkenin algılanan eğlence değişkeni olduğunu dikkat çekmektedir. Bilgi teknolojilerinin kullanımı ne kadar kolay ise bireyin sistemden elde edeceği keyif ve eğlence artacak; böylece kullanıcı kullanımı kolay ve zevk veren bilgi teknolojilerine yönelecektir.

Bilgi uzmanları, bir sistem kullanımının kolay olduğuna yönelik algı oluştururken sistemin karmaşadan uzak ve kullanımının keyifli olmasının yanı sıra BT konusunda kendisi yeterli görmesi ve BT karşı kaygı hissetmemesi etkili olmaktadır. Bir sistem, ne kadar

basit ve keyifli olursa bilgi uzmanları tarafından kullanımı o kadar kolay olarak algılanacaktır. Bilgisayar kaygısı yaşayan bireyler bilgi teknolojilerine yönelik ön yargılı tutumlar sergileyebilmekte, dolayısıyla sistemden beklenen fayda elde edilememektedir. Compeau ve Higgins (1995, ss. 189-211) çalışmalarında bilgisayar kullanımının belirlenmesinde bireylerin yetkin bir bilgisayar kullanım becerisine olan inancını irdelemişlerdir. Çalışmada, öz yeterliliğin gerçek bilgisayar kullanımı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonucunda da bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik algılanan kullanım kolaylığı üzerinde en etkili değişkenin öz yeterlilik olduğu tespit edilmiştir. Öz yeterlilik bireyin karşılaştığı problemler karşısında mücadele etme ve başarıya yeteneği ile bireyin bu durumlardaki kapasitesine ilişkin yine bireyin kendini hangi seviyede gördüğüyle ilgilidir. Ayrıca bilgi uzmanları BT konusunda kendisine olan özgüveni ve kaygıdan uzak ruh hali ne kadar yüksekse, sistemden kullanımı o kadar kolay olarak algılanacaktır. Sonuçlar literatürdeki diğer araştırmalar ile (Taylor ve Todd, 1995; Venkatesh, 2000; Hong vd., 2002; Nov ve Ye, 2008; Kurulgan ve Özata, 2010) benzerlik göstermektedir. Buna göre araştırma bulguları, bilgi uzmanları kullanımı için temin edilecek sistemlerin kullanımının kolay olmasının yanı sıra iş ve işlemlerde kullanıcıya yüksek fayda sağlaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırma ayrıca BT karşı olumlu kullanım eğilimi sergilemek için yalnızca bu özelliklerin yeterli olmayacağını, BT'nin kullanımının keyif vermesi, teknolojik karmaşadan uzak bir yapı teşkil etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu araştırmada, bilgi teknolojisi kabul ve kullanımını açıklamada oldukça yaygın olarak kullanılan Teknoloji Kabul Modeli teorisi ampirik olarak Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan bilgi uzmanlarından toplanan verilerle test edilmiştir. Sonuçlar bahsedilen teoriye istatistiksel anlamda destek vermiş ve teorinin öne sürdüğü tüm hipotezler kabul edilmiştir. Teknoloji Kabul Modeli'nin mimarı Davis'in (1989) hem kendisinin hem de daha sonra arkadaşlarıyla birlikte (Davis vd., 1989) yaptığı çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da algılanan fayda ile tutum; algılanan kullanım kolaylığı ile tutum; algılanan fayda ile davranışsal niyet; davranışsal niyet ile gerçekleşen davranış arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Gelecekte bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılar, bilgi uzmanlarına yönelik olarak araştırmaya dâhil edilmeyen diğer değişkenleri (dayanak noktası ve uyum gibi) de ekleyerek çalışmalarını gerçekleştirebilirler. Öte yandan bünyesinde BT'yi çok yoğun şekilde kullanan ve tüm kütüphane iş süreçlerine entegre eden birkaç üniversite kütüphanesi spesifik olarak seçilerek buradaki bilgi uzmanları üzerinde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği ile daha ayrıntılı bir çalışma gerçekleştirilebilir. Ayrıca, kütüphane kullanıcılarının BT kabul ve kullanım durumlarını irdelemek için kullanıcılar üzerinde bir çalışma gerçekleştirilebilir. Özellikle dijital kütüphanecilik uygulamalarının kullanıcılar tarafından ne derece kabul gördüğü irdelenebilir. Bu hususta, eğitim durumu, unvan ve yaş gibi demografik özelliklerin BT kullanımı üzerindeki etkileri belirleyici olabileceği göz önünde bulundurularak araştırmaya dâhil edilebilir. Yine araştırma sonucuyla ilgili olarak kütüphane alanındaki uygulayıcılara yönelik tercih edecek

leri bilgi teknolojileri sisteminin mümkün olduğunca karmaşadan uzak, kullanımının kolay ve eğlenceli olmasına dikkat etmeleri tavsiye edilebilir. İlaveten BT kullanıcılarına yönelik öz yeterliliği geliştirici eğitimler verilebileceği gibi, bu teknolojilerin kullanımının sağlayacağı faydaların kullanıcılara anlatılması önerilebilir. Hatta BT kullanımının getireceği avantajların uygulamalı olarak aktarılması çok daha fazla etkili olacaktır.

Sonuç

Çalışmada, üniversite kütüphanelerinde kullanılmakta olan bilgi teknolojilerinin bilgi uzmanları tarafından kabul edilebilirliğini Teknoloji Kabul Modeli (TKM) ile incelemek ve bu teknolojilerin, daha etkin kullanımı için bir yol haritası oluşturulması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda bilgi uzmanlarının BT kullanımına yönelik tutum ve niyetleri üzerinde algılanan faydanın etkili değişken olduğu anlaşılmaktadır. Niyet, tutum ve davranış arasında dolaylı olarak bir ilişki kurmakta olup, algılanan fayda ve tutumdan ise direkt olarak etkilenmektedir. Algılanan fayda değişkeni ile mukayese edildiğinde her ikisinin de tutum üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisinin olmasına karşın algılanan fayda tutum üzerinde algılanan kullanım kolaylığından daha etkin bir görüntü sergilemektedir. Araştırma bulguları algılanan faydanın, davranışsal niyet üzerinde sergilediği pozitif etki ile tutum üzerinde gösterdiği pozitif etkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Yine bulgulara göre, algılanan kullanım kolaylığı üzerinde en etkili değişkenin öz yeterlilik değişkeni olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca algılanan eğlence değişkeni BT kullanımını konusundaki algılanan kullanım kolaylığı algısında pozitif yönde bir etkiye sahiptir. Bilgi uzmanları, sistemin kullanımında belli bir eğlence unsuru yakalarsa, o sistemin kullanımını kolay olarak algılamakta ve bu sonuç sistemin kullanılmasına yönelik tutum üzerinde pozitif bir etkiye sebep olmaktadır. Algılanan kullanım kolaylığına pozitif yönde anlamlı etkide bulunan teknolojik karmaşa ve bilgisayar kaygısı değişkenleri, öz yeterlilik ve algılanan eğlenceye nazaran daha düşük etki gücüne sahiptir. Araştırmada ayrıca öznel normun niyet üzerinde, düşük seviyedeki etkisi göze çarpmaktadır. Algılanan fayda, tutum ve öznel norm değişkenleri, davranışsal niyetin önemli bir kısmını açıklamaktadır. Sonuç olarak, bilgi uzmanları kullanımı için temin edilecek sistemlerin kullanımının kolay olmasının yanı sıra iş ve işlemlerde kullanıcıya yüksek fayda sağlaması gerektiği söylenebilir. Ek olarak algılanan kullanım kolaylığının sağlanması için öz yeterlilik ve algılanan eğlence faktörlerine daha fazla önem verilmesi gerekir.

Öneriler

Bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara bazı önerilerde bulunmak yerinde olacaktır. Buna göre;

Araştırma kapsamında farklı disiplinlerde kullanılan iki TKM ölçeği birleştirilerek bilgi uzmanlarının BT kabul ve kullanım durumları incelenmiştir. Bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılar, bilgi uzmanlarına yönelik bir TKM ölçeği geliştirerek bu ölçek üzerinden çalışmalarını gerçekleştirebilirler.

Öte yandan bünyesinde BT'yi çok yoğun şekilde kullanan ve tüm kütüphane iş süreçlerine entegre eden birkaç üniversite kütüphanesi spesifik olarak seçilerek buradaki bilgi uzmanları üzerinde görüşme tekniği ile bir çalışma gerçekleştirilebilir.

Kütüphane kullanıcılarının BT kabul ve kullanım durumlarını irdelemek için kullanıcılar üzerinde bir çalışma gerçekleştirilebilir. Özellikle dijital kütüphanecilik uygulamalarının kullanıcılar tarafından ne derece kabul gördüğü irdelenebilir. Bu hususta, eğitim durumu, unvan ve yaş gibi demografik özelliklerin BT kullanımı üzerindeki etkileri belirleyici olabilmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır

Yazarlık Katkısı

Çalışmanın yazarları, araştırmanın planlanması, deneysel uygulamalar aşamalarında Şeyda BAYRAKTAR ve Özlem ÇETİNKAYA BOZKURT; verilerin toplanması ve istatistiksel analiz, makalenin yazımı aşamalarında ise Şeyda BAYRAKTAR katkıda bulunmuştur.

Etik İzinler

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilişim sistemleri Anabilim Dalı Yönetim Bilişim Sistemleri Tezli yüksek Lisans programı öğrencisi Şeyda BAYRAKTAR'ın sorumlu araştırmacı olduğu "Bilgi Uzmanlarının Bilgi Teknolojisi Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi" adlı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 07.11.2018 tarih ve 2018/109 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Kaynakça

- Abram, S. (2008). Social libraries the librarian 2.0 phenomenon. *Library Resources and Technical Services*, 52(2), 19-22.
- Akalın, M. (2015). *Örnek açıklamalarıyla sosyal bilimlerde araştırma tekniği: Anket*. Seçkin Yayıncılık.
- Akbaytürk Çanak, T., Çelik, S., Çetinkaya, İ., Çukadar, S., Güneş, G., Gürdal, G., Holt, İ., Kaya, E. ve Kaygusuz, A. (2014). *2023'e doğru Türkiye'de üniversite kütüphaneleri mevcut durum, sorunlar, standartlar ve çözüm önerileri*. <https://core.ac.uk/reader/51100053> adresinden erişildi.
- Alpar, R. (2011). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Detay Yayıncılık.
- Atılğan, D. (2009). Bilgi yönetimi kavramı ve gelişimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 201-212.
- Ayhün, S. E. (2013). Kuşaklar Arasındaki farklılıklar ve örgütsel yansımaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 93-112.

- Bayram, N. (2010). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Amos uygulamaları*. Ezgi Kitabevi.
- Brevik, T. (2006, 12 Nisan). *Library 2.0 = MyLibrary?* <https://lib1point5.wordpress.com/2006/04/12/library-20-mylibrary/>
- Casey, M. E. ve Savastinuk, L. C. (2006). Library 2.0: Service for the next-generation library. *Library Journal*, 131(14), 40-42.
- Compeau, D. R. ve Higgin, C. A. (1995). Computer self-efficacy: Development of a measure and initial Test. *MIS Quarterly*, 19(2), 189-211.
- Cullen, J. (2008). Professionalizing knowledge sharing and communications. *Business Information Review*, 25(1), 53-57.
- Çakar, M. M. (2018). *Girişimcilerin bilgi teknolojilerini kullanma nedenlerinin teknoloji kabul modeli kapsamında analizi: Manisa ili örneği* [Yayımlanmamış yüksekisans tezi]. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi.
- Çakın, İ. (2000). Bilgi profesyonellerinin eğitiminde yeniden yapılanma: Hacettepe Üniversitesi örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(1), 3-17.
- Çakın, İ. (2005). Cumhuriyet'ten günümüze bilgi profesyonellerinin eğitiminde başlıca yönelişler. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(1), 7-24.
- Çetin, Ş. (2019). Öğretimi planlamaya yönelik tutum ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(1), 164-177.
- Darsono, L. I. (2005). Examning information technology acceptance by indiviual professionals. *Gadiah Mada International Journal of Business*, 7(2), 155-178.
- Davis, F. D. (1986). *A technology acceptance model for empirically testing new end-user information systems: Theory and results*. Massachusetts Institute of Technology Sloan School of Management.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of Information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Davis, F. D. (1993). User acceptance of information technology: system characteristics, user perceptions and behavioral impacts. *International Journal of Man-Machine Studies*, 38(3), 475-487.
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P. ve Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. *Management Science*, 35(8), 982-1003.
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P. ve Warshaw, P. R. (1992). Extrinsic and intrinsic motivation to use computers in the workplace 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 22(14), 1111-1132.
- Dziak, M. (2017). *Technology Acceptance Model (TAM)*. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ers&AN=125600142&lang=tr&site=eds-live>
- Fishbein, M. (1967). *Attitude and the prediction of behavior*. Wiley.
- Fishbein, M. ve Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An Introduction to theory and research*. <http://people.umass.edu/aizen/f&a1975.html>
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

- Hair, J. F., Black, W. C. , Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis*. Pearson Education Limited.
- Heinrichs, J. H., Lim, K. S., Lim, J. S. ve Spangenberg, M. A. (2007). Determining factors of academic library web site usage. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(14), 2325-2334.
- Hong, W., Thong, J. Y., Wong, W. M. ve Tam, K. Y. (2002). Determinants of user acceptance of digital libraries: an empirical examination of individual differences and system characteristics. *Journal of Management Information Systems*, 18(3), 97-124.
- Hung, S.-Y. ve Chang, C.-M. (2005). User acceptance of WAP services: Test of competing theories. *Computer Standards & Interfaces*, 27(4), 359–370.
- Huvila, I., Holmberg, K. ve Kronqvist-Berg, M. (2013). What is librarian 2.0 – New competencies or interactive relations? A library professional viewpoint. *Journal of Librarianship and Information Science*, 45(3), 198-205.
- Karakaş, S. (1998). Çağdaş teknolojinin kütüphaneler ve bilgi merkezlerinde uygulanması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 38(1-2), 445-466.
- Keleş, E. (2017). Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin Twitter hesap analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(3), 374-393.
- Kim, S. (1999). The roles of knowledge professionals for knowledge management. *65th IFLA Council and General Conference*. <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/042-115e.htm>
- Kurulgan, M. ve Özata, F. Z. (2010). Elektronik kütüphane hizmetlerinin öğretim elemanları tarafından benimsenmesinde etkili olan faktörler: Anadolu Üniversitesi öğretim elemanları üzerinde bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 243-262.
- Kurulgan, M. ve Paşaoğlu, D. (2013). Bilgi profesyonellerinin bilgi teknolojisi kullanma eğilimlerinin belirlenmesi üzerine üniversite kütüphanelerinde yapılan karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(1), 52-78.
- Law, D. (2009). Academic digital libraries of the future: An environment scan. *New Review of Academic Librarianship*, 15(1), 53-67.
- Legris, P., J. Ingham ve Colletette, P. (2003). Why do people use information technology? A critical review of the technology acceptance model. *Information & Management*, 40(3), 191–204.
- Lu, J., Yu, C. S., Liu, C. ve Yao, J. E. (2003). Technology acceptance model for wireless Internet. *Internet Research*, 13(3), 206-222.
- Ma, W. W. K., Andersson, R. ve Streith, K. O. (2005). Examining user acceptance of computer technology: An empirical study of student teachers. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21(6), 387-395.
- Moon, J. W. ve Kim, Y. G. (2001). Extending the TAM for a World-Wide-Web context. *Information & Management*, 38(4), 217-230.
- Neuman, W. L. (2008). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (Cilt 1, S. Özge, Çev.). Yayın Odası.

- Nov, O. ve Ye, C. (2008). Users' personality and perceived ease of use of digital libraries: The case for resistance to change. *Journal of The American Society for Information Science and Technology*, 59(5), 845-851.
- Pantry, S. ve Griffiths, P. (2003). Librarians or knowledge managers? What's in a name, or is there a real difference? *Business Information Review*, 20(2), 102-109.
- Ramayah, T. (2006). Interface characteristics, perceived ease of use and intention to use an online library in Malaysia. *Information Development*, 22(2), 123-133.
- Ramzan, M. (2010). *Attitudes of librarians towards application of information technology in academic libraries in Pakistan University of Malaya*. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.460.5639&rep=rep1&type=pdf>
- Robey, D. (1979). User attitudes and management information system use. *Academy of Management Journal*, 22(3), 527-538.
- Sheikhshoei, F. ve Oloumi, T. (2011). Applying the technology acceptance model to Iranian engineering faculty libraries. *The Electronic Library*, 29(3), 367-378.
- Solak, M. (2012). *Öğretmenlerin akıllı tahta kullanımına karşı tutumlarının teknoloji kabul modeline göre incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Şenel, B. (2011). *Teknoloji kabulünün sanal organizasyonların e-hizmet kalitesine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve lisrel uygulamaları*. Ekinoks Eğitim.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Pearson Education.
- Taş, H. Y., Demirdöğmez, M. ve Küçükoğlu, M. (2017). Geleceğimiz olan Z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031-1048.
- Tavluoğlu, C. (2013). *Üniversite kütüphanelerinde Web 2.0 araçlarının kullanımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, S. ve Todd, P. A. (1995). Understanding information technology usage: A test of competing models. *Information Systems Research*, 6(2), 144-176.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017a, 02 Ağustos). *Kütüphane istatistikleri, 2016*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kutuphane-Istatistikleri-2016-24675>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017b, 18 Ağustos). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2017*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2017-24862#:~:text=Bilgisayar%20ve%20C4%B0nternet%20kullan%C4%B1m%C4%B1%202017,ve%20%58%2C7%20oldu](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2017-24862#:~:text=Bilgisayar%20ve%20C4%B0nternet%20kullan%C4%B1m%C4%B1%202017,ve%20%58%2C7%20oldu)
- Tirocchi, S. (2018). Wattpad. C. A. Scolari (Eds), *Teens, media and collaborative cultures: Exploiting teens' transmedia skills in the classroom* içinde (ss. 93-97). Universitat Pompeu Fabra.
- Tonta, Y. (2009). Dijital yerliler, sosyal ağlar ve kütüphanelerin geleceği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 42-768.
- Ursavaş, Ö. F. (2014). *Öğretmenlerin bilişim teknolojilerini kullanmaya yönelik davranışlarının modellenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

- Vaidyanathan, G., Sabbaghi, A. ve Bargellini, M. (2005). User acceptance of digital library: An empirical exploration of individual and system components. *Issues in Information Systems*, 6(2), 279-288.
- Venkatesh, V. (2000). Determinants of perceived ease of use: Integrating control, intrinsic motivation, and emotion into the technology acceptance model. *Information Systems Research*, 11(4), 342-365.
- Venkatesh, V. ve Bala, H. (2008). Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. *Decision Sciences*, 39(2), 273-315.
- Venkatesh, V. ve Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186-204.
- Yıldırım, İ., Basaran, M., Cucuk, E. ve Yokus, E. (2018). Development of inquiry based teaching self-efficacy scale for STEM+ S education: Validity and reliability study. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(3), 42-57.
- Yılmaz, E. (2017). Dijital çağda kütüphanecilerin değişmeyen rolleri. H. Odabaş, ve M. A. Akkaya (Yay. haz.), *Bilişim teknolojilerinin bilgi merkezlerine ve hizmetlerine etkisi* içinde (ss. 153-180). Hiperlink Yayınları.